

PATA THĒ PĒNĒ DOCUMENTO THAMAHE

Awei, hei tēhē MDM pē maai yaro. 2002 tēhe MDM pē maai kutayoni. MDM pē ka kua henaha FUNDAÇÃO pē kuaiwei yama pē piximai. Kami Maloca Papiu thēri yama kini inaha pē yai kuaintiai noho tēhē thē yai totihi. MDM pē mayo ha FUNDAÇÃO wama ki kumu nohoa yaro inaha wama kikuai noho. Yanomama yama ki xaari pairimai noho pē FUNDAÇÃO wama kini inaha thē kua yaro kaho FUNDAÇÃO Edgar pata wa hami documento yama a xinainōhōa. MDM pē maai yaro ihi pē ka kua hena ha FUNDAÇÃO wama kikuaintiai nohowei thē kutayoni. Kami Maloca Papiu thēri pata yama kini FUNDAÇÃO wama ki piximai nōhōa yaro. Hei documento yama a ximirema. Kaho Edgar pata wa ehaminaha thē kua yaro kaho FUNDAÇÃO wama kini kami Maloca Papiu thēri yama ki xaari pairimai noho tēhē yama kipihi yai topraru pihio noho yaro.

- Alfredo Himotono Yanomama Xokotha thēri
- Miudo Arokona Yanomama Xokotha thēri
- Kamiraka Ērimo Yanomama thēri
- Xiki Yanomama Mahara u thēri
- Tharo Yanomama Mahara u thēri
- Maurício Kori Yanomama Mahara u thēri
- Parasia Yarima Yanomama Mahara u thēri
- Peroano Yanomama Okorasipi thēri
- Markoni Yanomama Mahara u thēri
- Pei Yanomama Herapi thēri
- Alirio Erana Yanomama Maimapi thēri
- Waiwai Yanomama Ērisipi thēri
- Suka Yurinaki Yanomama Sikamapi u thēri
- Xacamim Kayapa Yanomama Tihinaki thēri
- Makeosi Yanomama Maikohi pi thēri
- Xiriana Yanomama Remoripi thēri
- Tasisio Repomona Yanomama
- Maneosi Yanomama
- Raimundo Kakuruma Yanomama Mahara u thēri
- Manuel Yanomama
- Nene João Yanomama Maimapi thēri
- Tomé Hera Yanomama Thothomapi thēri
- Frank Waitheri Yanomama Wayohomapi thēri
- Arikó Puusitatima Yanomama Wayohomapi thēri
- Xapuri Yanomama Mahara u thēri
- Hopi Yanomama
- João Davi Maraxi Pakirapiu thēri

•••••
 • AWEI, JACAMIM E THĀ NOHO.
 • Witi hamā garimpeiro pē kuaimā tha? Thuē pē kuu: Yama kī hereamu ha kutarīnī
 • garimpeiro pē si waiprarioma, inaha wama kī pihiwei kunomai, horema xipē
 • nomarayu tēhē yama kī wamotima thē pē waroimi ai wama kī kohipeprariyo kama
 • napē pē kohipē upra hei kia ka kupruwei haha wama kī kupru kama napē pē noa
 • pata rahumayorayuwei. Documento anī yama pē si ya waiyahe ya tipramari napē
 • pē pre utiti rope nī xama pē pree krēprari inaha kami Yanomama yama kī yei
 • kua tēhē yama kī pihi yei xaariprario tēhē kami Yanomama yama kī pihi
 • xaariprario tēhē kami Yanomama yama kī hīrīmayu tēhē thē yei totihi napē wama
 • kīnī ipa agente de saúde wama pēnē rama nīmaī, inaha Jacamim pataari kuma.
 •
 •

Genivaldo Kreputa – Professor – xorithothopi thēri

Yanomama Kahiki ã Turu

nomeru 2

Maloca Papiu

Agosto -2002

MAHARAU, 22 DE AGOSTO DE 2002

•••••
 • YAMA KĒNE MEA KAYO OHOTAAMAYUWEI THĒ MI. XAPURI WAMA KĒ YAI MOYĀME KII KIIHI A
 • KA PERERAKĒRI KIIHI A RĒ EKĒERAKĒRI WAMA A NAPĒ KAYO UHURUPĒ YAI HUU WAMA A NAPĒ
 • KAYO YAI HUU EHE WAMA A PIHI KĀYOHĀ YA WĒTANĒ EHE WAMA ANĒHA KIRIYAMANĒ WAMA
 • A DEUS YĒTĒKAMANĒ WAMA MAMUKUNĒ HA KIRIYAMANĒ KIIHI WAMA A YAI KIRIMĀĒ KIHINĒ
 • YAMA KĒ ĀHA YAI POU YARO. YANOMAMA YAMA KĒ NAPĒ KAYO HUWAYU TĒHĒ YANOMAMA
 • ANĒ YAMA KĒ URIHI PĒ WĀRYĀWEI A KUWA PAXIYAIMI KIIHI WAMA A UHURUPĒ YAI TOWĀĒ.
 •••••

Kihi Romero Jucá a yai ka pirirakiri kihi kihi inaha João Davi a kua, ihi wana a yano pē wariyai ihi wana a yano pē kaha Thomai ihi wana a yano pē yutu hanai ihi wana a carro pē wakē ērāpranai inaha wana thē thai tēhē thē yai totihi. Yanomama yama ki hami uhuru yama pē ha towani hei nothaka ka wētēratī ihi thē nothaka nēhē ruwē hami yama ki xapuriha nohotimoni yama kini ōhotaamayuei thē kuwaimi inaha João Davi a kua. Waiha wama ki napē kayō xapuri huwayuei wama ki taayu xapuri a xiro herea kuwa wama ki taayu hereya xapuri a xiro kuwa. Kama João Davi a napē kayōwai huwihī nanukiriya taai a riyā kirimāi nowariyā hipi kai nowariyā xaxirai nowariya katitai. Kihi Romero Jucá a ka kii nowariya himiyai nowariya waxuwei. Hei kami yani wa napē kayo huu tanoimi. Inaha a kuu makīi ma kaho ihi wa thare kaho ihi wa wa nanukuni mirema kaho wa xapuri huwaiwei wa kaho wani wānērē waipraiwei kihi Romero Jucá wani yai waiprai kihi Romero Jucá waa yai taai. Xapuri Yanomama yama ki hami yama ki huwaiwei. Hei tēhē thē kuwaimi thē mi yama kini ōhotaamayuei thē mi. Kihi Romero Jucá ai kī xi ka warirakiri wama anī ha ai pēmanī wama aha yātēmanī wama pihi silha waiamanī wama aha ximoreyananī wama aha keyamanī inaha wana thē thai tēhē ya xi yai topraru. Wana a yano pē hoyai hetuo tēhē wana a yano pēha ka ha thowapranī wana a kirināi tēhē ya pihi yai topraru, inaha João Davi a kua. Hai hapēheti inaha thai tēhē ihi a yaiya ihi Romero Jucá a uhurupē towaiwei a yaiya inaha kami ya oihi kua. Pēheti wa kuu ihi a yaiya ihi anī yama kini ōhotaamaiwei a yaiya ihini nau upē hoxinānāiwei a yaiya hikiya inaha kami ya pihi kua ya pihi pree uxi topraronāwei. Kami yama ki xapuri pataha kami thiri yama ki ha yā ha harini yaha nosiyamanī ya a taanai pihiyo. Hei tēhē ya pihi moyanirayona ihi Romero Jucá yano a waxuwei pihio ihi yano wa hawaxukini ya axi warinai pihio kiriwā a nēhē ka xi xwarakiri si yā waiprunai. Hei thēri pepihani motor anī mi rukēa hapēnarini yama ki riyā ka raipranāiwei Romero Jucá kahi si yā wai prukanai yea yano pē hoyanai pihio inaha ya pihi kurayona inaha kami ya pihi kua inaha a thaihe tēhē Xapuri thē pēni a kiri inaha a pihi hore kuu huihī uti nahapi ya kuwai ta kua? Asa iki hīi a xarē kukiri ihia yai ihi a yai Romero Jucá pēi uhurupē epē pihi riyēwei wama pē thaimanarini. Yanomama yama ki uhuru pē hami Xapuri wama ki imini motanu puwei ya thē piximaimi. Hei tēhē kami yani ose hei tēhē yama eki riaha uhurupē towai kōche pēi hesaka pōrcha nara wa upē riyē a kii kami Yanomama yama ki noa thayuei ya thē piximaimi uhuru hesakariya nāra upēri riyeri huwaiwei ya thē piximaimi.

Miudo Arokona – Agente de Saúde – Xokotha thēri

AWEI, HEI TĒHĒ HEHA KAMI YANOMAMA YAMA KĒHA KOHIPĒ A HA KŌPRARENĒ EHI TĒHĒ ROMÉRO JUCÁ YAMA A PREE KĒPRAĒ PIHIYO KŌO EHI ANĒ YAMA KĒ URIHI PĒ PIXIA MAHIYAPRAĒ YARO.

Kami Yanomama yama kini yama a naha pree waripu inaha kami Yanomama yama ki pihi ku yaro Romero Jucá yama a naha waripu hetu. Awei, kihani ai napé aka yaxureni tihí thēni wa ya pēha kami Yanomama yama ki noamaiwei ha kami Yanomama yama ki pree hixiyorayoma. Inaha kami Yanomama yama ki pihi kuu yaro. Awei Romero Jucá aní Glênio Alvarez a ka yaxureni tihí yama a piximai pihiyo kō, inaha thē kua. Kami Yanomama yama ki noamaiwei tihí eha kami Yanomama yama ki pree hixiyorarayo. Awei, hei kami Yanomama yama kini jornal yama aní mi thapraí pēoimi. Napé yama pēni hē waripu mahi yaro inaha thē kua yaro kami Yanomama yama ki patani jornal yama a thaprarema. Napé yama pē naha wari pu mahi yaro. Hapa tēhē kami Yanomama yama ki pihi pata mohotio tēhē yama kini chotamaí hikiyoma yaro inaha thē kua yaro kami Yanomama yama kini napé yama pē nohimaimi inaha thē kua kami Yanomama yama ki patani napé yama pē piximaimi inaha thē kua. Heha kami Yanomama yama kini Conselho Local yama thama napé ya pē piximaimi yaro. Awei, Romero Jucá aní Glênio Alvarez a ka yaxurenipeheti tha hikiyo tihí aní kami Yanomama yama ki utiti himai naki hei tēhē kami Yanomama yama ki pata kohipēa heturayoma inaha thē kua yaro kami yama kini napé yama pē piximaimi. Awei, kihani Boa Vista hani jornal yama a pree ximai kō pihiyo yaro. Awei, kihani Ajuricaba hani ai thē xatia hikinakara yaro. Ehi kami yama kini thē piximaimi yaro. Awei inaha thē kua yaro kami yama kini garimpeiro yama pē piximaimi yaro. Kami Yanomama yama kini jornal yama a thaprarema. Awei, kihani ai napé a yaxurema naki Romero Jucá aní a yaxurema naki ai Yanomama thē pē napērariyowei. Romero Jucá a tēkē a totihipraranimi tihí ai Yanomama thē pē napēni ropeni a pree yaxua heturema inaha thē kua yaro kami Yanomama yama kini FUNAI yama a pree pairiprai pihiyoma inaha thē kua yaro kami Yanomama yama ki patani jornal yama a thaprarema Mahara uha yama a tha kami Yanomama yama ki patani jornal yama pree thaprarema. Kihani yama a ximai pihiyo yaro tihí tēhē kami Yanomama yama ki totihí pirio pihiyoti yaro.

César Yanomama – Professor – Erisipi thēri

AWEI, KAMI YANOMAMA YAMA KĒ HEREAMOMA INAHA KUWĒ YARO KAMI YAMA KĒ PIHI TOPRAROMA. Pata thē pēxo, komi yama ki hereamoma. Wetipa naha kami Yanomama yama kinē hereayo maa totihi thai kowei tha turu paxiyo. Kami yama ki garimpeiro yama pē naha waripoma. Romero Jucá yama aha waripoma yaro. Kami ya pihi topraru mahi, kami yama ki urihi pē towama maki a naha wariremahe. Hereya yama ā totihi tha kowa. Awei kami Yanomama yama ki nē FUNAI yama ā pairiprema yaro kami ya pihi topraru mahi. Kami professor yama kini jornal yaha a thaprarema naha kuwē yaro ya pihi topraru. Hei tēhē jornal yama a tharema, kami yani yāa tha he tuprarema. Kaho pata wama ki totuhu tēhē yama ki pihi topraruwei thā turu paxiyo. Garimpeiro pēnē yama ki urihi pē xēpramaíwei tha turu paxiyo. Kama SAÚDE pē mohimi maki wama ki mohiyo tēhē kama napé pē wama ki pihi mohotimu tēhē yama ki naha pihi yarihe. Awei, kua hikia, awei hiya thē pē kahiki a turu hetu. Awei, kami yama ki pihi moyamirayoma yaro yama ki hereamu pē a xowaprariyoma yaro. Hapao tēhē yama ki mohotiyo tēhē garimpeiro pēnē yama ki naha pihi yapēarema kutayaro ya pihi xuhuru. Kami yani jornal yāa thaprarema kami yama ki pata hereamu kohipēmu mahi yaro kohipē urihi a maa nowamama yaro ya pihi topraru. Kami Yanomama yama ki moyami. Awei, kuwa hikiya, maprarioma.

Antonio Yanomama – Professor - Tihí Naki thēri

AWEI, HAPA INAHA RAIMUNDO TUXAWA A KUMA:

Awei, hei tēhē hereya yama a kohipē thai. Utiti hereya yama a thaiwei thē kuwaimi, hereya yama a waowamai kowa yaro Romero Jucá ahami yama ki kahiya kohipē ximamu documento yama a kohipē ximirini yama a kasimai kō. Kami Yanomama yama ki kahi ya jornal ha ximamorini yama a kasimai kō yama ki nowamai waiyowei Romero Jucá aní FUNAI a kasiya n' hē huxumarema yaro kami Yanomama yama kini Romero Jucá yama a nēhē yei waripu mahi, inaha Raimundo tuxawa Mahara u thēri a kuma. Awei, hapa inaha Xapuri tuxawa Mahara u thēri a kuma: Awei, hei tēhē kami Yanomama yama kini hereya yama a raromai ka kōre hereya utiti a kuwoimi kohipē yama a thai xi waripruwei thē kuwa inaha kuwē yaro yama ki kohipē documento ximamu xiwaripru. Kami Yama kini hereya yama aní mi pēamai puwoimi, inaha yama thē thaiha kuikini yama ki documento yama pē omai mahiyohuru. Awei, maprariyoma, kuwa hikiya.

Kamiraka Yanomama – Agente de Saúde – Mahara u thēri

Awei, hei tēhē kami yama ki hereamu tēhē kohipē yama ki ā hai tēhē yama ki xa kohipēo kami Yanomama yama ki noamaiwei a kasimaremahe kutayoni. Kami Yanomama yama ki pihi yei xuhuri mahi. Hapa inaha aní a yaxurema Romero Jucá aní Glênio Alvarez Funai a yaxurema yaro kami Yanomama yama ki pihi xuhuri mahi yaro. Kami Yanomama yama kini Documento yama a thaprarema inaha Raimundo Maharau thēri a pata kuma. Ai thā kōo: awei, kami Yanomama yaha kini kaho wama ki noa thai tēhē wama ki pihi xaariprari. wama ki pihi moyamēki kaho wakí nakii kami yaha kini wama ki pihi xaari hiramai inaha João Davi a kuma: Kaho waha kini waha tha? Poupuotiwei thē kuoiimi kaho waha kini waha thē moyamē hirai xaari ya thā hirai Yanomama yama kini kami Yanomama yama ki jornal pē waroki tēhē napé epē aha peeprayu kuprariyo thare inaha João Davi a kuma. Xapuri pata Maharau thēri a kuma. Simone axo, Patrícia axo, CCPY kipēxo yama ki hereamama Mahara uha. Maprariyoma.

Suka Yurinaki Yanomama – Agente de Saúde – Sikamapiu thēri

AWEI, HAPAI NAHA HEYAMĒ CONSELHO YAMA ANĒ MII THAI PUONIMI

Kami yama ki urihi pē wariyamu pihiyoimi kutayoni. Conselho yama a thama mineração yama pē piximaimi yaro tihí mineração pēni urihi a uuxihani moto a riyā ka rukēmaiwihi kami Yanomama yama kini yama a rukēmai pihiyoimi kama pē urihi pē prauku kuwa hikiya heyami kami Yanomama yama ki urihi pē hani kaho mineração wama ki tiki xi waripruwei Yanomama yama kini yama thē piximaimi. Garimpeiro wama kini urihi wama pēni mii wariyai puo yaro Yanomama yama ki urihi pē wariyamu pihiyoimi wama urihi wariyari tēhē kami Yanomama yama ki hutu kana pē thamu horimorayu kaho garimpeiro wama ki cidade pē prauku mahi kuwa hikiya inaha thē kuwa yaro heyami kami Yanomama yama kini kaho pescador wama ki rukēmai pihiyoimi kaho pescador wama kini yuri wama pē waroho ha rēkani yuri wama pē haikiprai mahiyo kutayoni kami Yanomama yama ki yuri pē haikiyamu pihiyoimi kaho wama ki pree yuri pē kuwa Yanomama yami ya ki yuri pē kuwaimi. Kaho pescador wama ki yuri pē wamu xaariyo paxiyo inaha Yanomama yama ki pihi kuu yaro Conselho yama a thama Thothomapihāni fazedeiro pēha kami Yanomama yama ki urihi pē ha wariyamurini kama boi yama epē ohi tuwamai pihiyoimi fazedeiro pēni boi pē ohi tuwai pihi totihi yarohe inaha thē kuwa yaro. Komi yama kini Conselho yama a thama. Hapai naha yama ki kuoma João Davi Maraxi Yanomama Pakirapiu thēri axo, Raimundo Watoriki thēri axo, Daniel Marari professor Watoriki thēri axo, Miudo Arokona Yanomama Xokotha thēri axo, Xakami Kayapa Conselheiro Tihí Naki thēri axo, Xapuri Tuxawa Maharau thēri axo, Raimundo Kakuruma Conselheiro Maharau thēri axo, Alfredo Himotono professor Xokotha thēri axo, Denilson Porari Pakirapiu thēri axo, Geraldino Paxori Microscopista Pakirapiu thēri axo, Tomé Hera Thothomapi thēri axo, Franki Waithēri Conselheiro Wayohomapi thēri axo, Ariko Pusstatima Wayohomapi thēri axo, Lourenço Ropei Microscopista axo, José Arari professor Pakirapiu thēri axo, Antonio Tihiri professor Wayohomapi thēri axo.

Alfredo Himotono kahi ā turu